

БРИГІНЕЦЬ

Олександр Олексійович
BriginetsO@meta.ua

УДК 351.72:347.73(477)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

CURRENT ISSUES OF LEGAL ENVIRONMENT OF TAX SECURITY OF UKRAINE

д.ю.н., доцент, професор кафедри,
Хмельницький університет
управління та права імені Леоніда
Юзькова

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.2.3>

BRYHINETS Olexandr Oleksiiovych – Doctor of Law, Associate Professor, Professor of department, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

У статті наголошується на тому, що для ефективного забезпечення фінансової безпеки громадян України вкрай важливим є досягнення належного рівня податкової безпеки держави, як базового структурного елементу фінансової безпеки держави. Визначено загрози, що впливають на сучасний стан вітчизняної податкової безпеки держави. Досліджено низку нормативно-правових актів, якими регулюється забезпечення податкової безпеки України. Визначено комплекс дій, що є оптимальним для підвищення рівня податкової безпеки України.

* * *

The paper notes that in order to effectively ensure financial the safety of citizens of Ukraine is extremely important to achieve an appropriate level of tax security of the state as a basic structural element of financial state security. Identified threats affecting the current state the domestic tax security of the state. A number of regulatory and legal acts regulating the provision of tax security in Ukraine. A set of actions has been determined that is optimal for increasing the level of tax security of Ukraine. Politics should become the basis of state tax security ensuring the safety of domestic producers, because they are the most payers of taxes and fees, guarantors of a developed economic system, a source of employment in a market economy. Many problems getting in the way the study of tax security is explained by the fact that «tax security state» as a term is practically not regulated in the legislation of our state, its specifics and the composition of threats that can cause him significant harm. The vast majority of domestic and foreign scientists, considering issues of tax security, focus on micro-level, namely on the tax security of enterprises. While this the problem requires in-depth development and a systematic approach to determining the concept of «tax security» is precisely at the macro level of the study of the tax state security. To ensure the proper level of tax security it is necessary to determine its current state, the main components and factors of influence, examining the features of the functioning of the domestic tax system. It was noted that the future cooperation of the State Tax Service of Ukraine and Bureau of Economic Security will help eliminate duplication of functions law enforcement and reducing unnecessary and unjustified pressure on taxpayers, and will also help improve efficiency investigation of economic crimes and improve Ukrainian investment attractiveness.

Ключові слова: податкова безпека держави, фінансова безпека держави, безпека

Keywords: tax security of the state, financial security of the state, security

ВСТУП

Зважаючи на те, що фінансовою основою існування держави як інституту є передусім надходження від податків і зборів до державного бюджету, стає цілком очевидною зацікавленість держави у забезпеченні стабільного та якісного функціонування вітчизняної податкової системи. Для ефективного забезпечення фінансової безпеки громадян України вкрай важливим є досягнення належного рівня податкової безпеки держави, як базового структурного елементу фінансової безпеки держави.

МЕТА статті – визначити роль та місце податкової безпеки держави у забезпеченні фінансової безпеки держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дана робота базується на працях вітчизняних і закордонних вчених, а також на матеріалах періодич-

них видань, статистичних збірниках. Під час проведення дослідження використовувалися методи аналізу й синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Забезпечуючи фінансову безпеку держави, важливо насамперед звернути увагу на дохідну частину таких процесів. Саме політика держави у забезпеченні цієї безпеки і відрізняє один тип держави від іншої. Досить важливим є правильне визначення загроз, що впливають на сучасний стан вітчизняної податкової безпеки держави. До основних із них можна віднести:

1. Вплив епідемічної ситуації в Україні та світі на державотворчі та бізнес процеси. Особливо цей фактор став небезпечним у 2020 р. Маємо надію, що ситуація значно покращиться.

2. Часта зміна юридичних норм у сфері бюджету та податкової справи, а також неоднозначність їх тлу-

мачення. Дійсно, у нашій державі досить часто змінюється бюджетне й податкове законодавство. Також існує значна суперечливість та дублювання законодавчої та нормативно-розпорядчої бази в окремих секторах правовідносин, що створює передумови для можливого «лавірування» суб'єктів правовідносин в економіці між нормативно-правовими актами.

3. Нестабільність політико-економічної ситуації у державі, адже досить важко переконати інвесторів вкладати кошти у перетворення в державі, в якій проходять військові дії.

4. Зниження продуктивності роботи господарюючих суб'єктів, адже через нестабільність політико-економічної ситуації у державі значна частина промислових зв'язків втрачається, а нові ще не функціонують повною мірою. Особливо цей фактор став небезпечним у 2020 р.

5. Зростання рівня інфляційних процесів, що вже декілька років поспіль перевищують прогнозовані показники.

6. Недостатня ефективність функціонування податкової системи, зниження господарюючими суб'єктами податкової бази та ухилення від сплати податків.

7. Масштабний рівень тінізації економічних процесів. В економічно розвинених державах обсяги тіньового сектору економіки зазвичай не перевищують 10 % валового внутрішнього продукту (ВВП). За розмірів тіньового сектору в 30 % від ВВП настає критична межа, перевищення якої свідчить про функціонування у державі глибокоструктурованої системи тіньових економічних відносин. Серед сусідніх держав за масштабами тіньового сектору економіки Україна займає одне з перших місць [1]. Усе вищезгадане у підсумку призводить до значних бюджетних втрат.

8. Існування можливості незаконної оптимізації оподаткування.

9. Проблеми моніторингу офшорного бізнесу, відсутність належної компетенції податкових органів і необхідність збільшення відповідальності цих органів перед суб'єктами підприємницької діяльності, наявність проблем фінансового моніторингу у банківській сфері.

10. Відсутність моніторингу угод, спрямованих на завідомо незаконні цілі й виведення капіталу за кордон, фіктивні фінансові операції, ухилення від сплати податкових та митних платежів.

11. Значна завищеність ставок податків, хоч у багатьох державах-членах Європейського Союзу ставки ще вищі.

12. Досить складний і запутаний механізм адміністрування податків, а також недовіра організаційно-інституціональних механізмів управління та антикорупційного законодавства. Також небезпечним є значна бюрократизація державного апарату та складність погодження ним дозвільної документації. Складність боротьби з цими явищами полягає у реальній можливості корумпованих структур та конкретних осіб, які мають певні владні повноваження, перешкоджати намаганням проникнути у сферу їх протиправної діяльності, а також неготовності правоохоронних органів боротися з цим [2].

Звичайно ж комплекс завдань, що стоїть на заваді

побудови ефективної податкової безпеки нашої держави не є вичерпним, але подолання, або істотне зменшення, навіть, вищезгаданих явищ у суспільстві дасть змогу залучити неймовірно великі кошти для покращення життєдіяльності українського народу.

Зазначимо, що сучасне положення нашої держави є унікальним, тому, що в її існуванні доволі велику роль відіграють відповідні негативні фактори впливу. У сукупності вони призводять до того, що досить складно реалізувати в Україні позитивні перетворення, які напрацьовані у більш розвинених державах. Не потрібно забувати, що основою податкової безпеки держави має бути необхідність розгляду всіх політичних питань через призму національних економічних інтересів. Саме тому пріоритетною є політика забезпечення безпеки вітчизняних товаровиробників, адже вони є найбільшими платниками податків та зборів, гарантими розвинутої економічної системи, джерелом зайнятості в ринковій економіці.

Посилити боротьбу за забезпечення податкової безпеки нашої держави могли б відповідні законодавчі ініціативи. Але на найвищому законодавчому рівні у Конституції України закріплене положення у ст. 67 про те, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори у порядку й розмірах, встановлених законом [3]. Тим сам говориться про створення податкової політики, яка являє собою діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Вказана діяльність повинна мати правове закріплення та врегулювання, що базується на дієвій нормативно-правовій базі. Виникає питання і про належну захищеність інтересів податкових відносин, що й розуміє під собою податкова безпека держави.

Не дає нам роз'яснення стосовно терміну «податкова безпека» й Податковий кодекс України [4], що є основоположним та базовим джерелом, яке забезпечує функціонування механізму податкової безпеки держави. Розв'язання проблеми вбачаємо у внесенні змін до ст. 14 Податкового кодексу України, додавши таке поняття, як «податкова безпека держави». Пропонуємо під податковою безпекою держави розуміти належний стан забезпеченості держави податковими надходженнями, достатніми для виконання нею власних функцій, який дозволяє максимізувати масштаб податкових надходжень до державного бюджету та бюджетів інших рівнів за мінімального навантаження на платників податків. Ефективна податкова політика повинна розумно поєднувати інтереси держави (насамперед для наповнення бюджетів усіх рівнів) та інтереси платників податків.

Досить багато дисбалансів у державній діяльності пов'язані з високими ризиками та загрозами у податковій системі. У науковій літературі переважають дослідження проблем національної та фінансової безпеки, водночас досить мало уваги приділяється дослідженню такого поняття, як «податкова безпека держави», сутність якої практично не визначено, до кінця не зрозумілі її специфіка та склад загроз, що можуть завдати їй істотної шкоди. Переважна більшість вітчизняних та закордонних науковців, розглядаючи питання податкової безпеки, акцентують на мікро-

рівень, а саме на податкову безпеку підприємств. Тоді як задана проблема вимагає поглибленого розроблення та системного підходу до визначення поняття «податкової безпеки» саме на макрорівні, тобто вивчення податкової безпеки держави. Для забезпечення належного рівня податкової безпеки необхідно визначити сучасний її стан, основні складові та фактори впливу, дослідивши особливості функціонування вітчизняної податкової системи. Визначення терміну «податкова безпека держави» не знайшло свого відображення і в Методичних рекомендаціях до розрахунку рівня економічної безпеки України [5], що призводить до виникнення низки питань та неузгодженостей.

Оскільки податкова безпека держави визначається ефективністю податкової діяльності держави, яка має оптимально поєднувати податкові інтереси держави, індивідуальні та корпоративні інтереси платників податків, то з позицій податкової достатності проблема податкової безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним.

Саме на досягнення позитивного результату направлена Концепція реформування податкової системи України [6], яка введена в дію Кабінетом Міністрів України. Вона має на меті впровадження кардинально нового механізму податкового адміністрування, тобто пропонується оптимізація кількості податків. У запропонованій Концепції представлено також декілька моделей реформування податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне страхування. На нашу думку, концепція є досить цікавою і змістовною, але виникають значні системні проблеми з впровадженням окремих її елементів. Також ще не створено чіткого механізму міжвідомчої координації у вирішенні поставлених завдань.

Реалізація відповідного механізму буде покладена на реорганізовану у 2019 р. Державну податкову службу України, яка займається забезпеченням реалізації державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на неї. Допомогати їй працювати буде новостворений орган – Бюро економічної безпеки, яке має займатись розслідуванням ухилення від сплати податків, а також злочинами, пов'язаними з економікою та фінансами. У Бюро працюватимуть детективи, які не лише збиратимуть аналітичну інформацію про економічні злочини, але й вестимуть оперативно-розшукову діяльність на рівні з іншими силовими структурами.

Маємо надію, що впровадження норм Закону про створення Бюро економічної безпеки та ефективна співпраця цих органів сприятиме усуненню дублювання функцій правоохоронних органів та зменшенню непотрібного та невиннованого тиску на платників податків, а також сприятиме підвищенню ефективності розслідування економічних злочинів та покращить інвестиційну привабливість України.

ВИСНОВКИ

На сьогодні система нормативно-правового забезпечення податкової безпеки України є певним спором сформованою, проте діючі законодавчі акти не задіяні у конкретному механізмі забезпечення податкової безпеки нашої держави, зокрема у чинних стратегіях або програмах соціально-економічного розвитку держави відсутня інформація з результатів їх виконання.

На наш погляд, оптимальним є комплекс дій, який одночасно спрямований на: вдосконалення системи оподаткування та зменшення податкового тиску; посилення контролю держави за фінансовими та товарними потоками суб'єктів господарської діяльності; зменшення кількості необґрунтованих пільг з оподаткування; посилення адміністративної, фінансової та кримінальної відповідальності за несплату податків; ефективним може стати й адміністрування тіншових доходів з одночасним покращенням умов оподаткування.

Список використаних джерел

1. Тіньова економіка в Україні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>.
2. Бригінець О.О. Правове регулювання фінансової безпеки України: монографія. Ірпін: Університет ДФС України, 2016. 362 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text>.
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>.
6. Концепція реформування податкової системи України: Наказ КМ України від 19 лютого 2007 р. № 56-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/67791473>.

References

1. The shadow economy in Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini> (in Ukrainian).
2. Bryhinets O.O. Legal regulation of financial security of Ukraine: monograph. Irpin: University of the SFS of Ukraine, 2016. 362 p. (in Ukrainian).
3. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254k / 96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (in Ukrainian).
4. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (in Ukrainian).
5. On approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development of Ukraine dated 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (in Ukrainian).
6. The concept of reforming the tax system of Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 19, 2007 № 56-r. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/67791473> (in Ukrainian).